

NÉPNEVELŐK LAPJA.

NEVELÉS - OKTATÁSÜGYI HETILAP.

A „Népnevelők pesti- s a kisdednevelők országos egyletének“, az „Egyetemes tanítógyűlés 50-es bizottságának“, a „Budapesti tanítótestületnek“, az „Eötvös-alapgyűjtő központi bizottságnak“, a Czegléd-vidéki — s több tanítóegyletnek rendes közlönye.

Felelős szerkesztő: **Lakits Vendel.**

Megjelenik e lap minden szombaton. **Előfizetési ára:** Egész évre 4 frt., félévre 2 frt., negyedévre 1 frt. **Hirdetések** 2 has. petit soronként 10 krral számíttatnak. **Kéziratok** a szerkesztőhöz (Józsefváros, muzeumtelep 4. sz.) **Előfizetési pénzek, reclamatiók** sat. **Vodianer F.** kiadóhoz (belváros, megyeháztér 9. sz.) küldendők.

Legyen szaktanítás az elemi népiskola 5., 6. osztályaiban.

Mindennemű iskola célja az, hogy feladatának megfeleljen. E feladat nem lehet más, mint bevezetés az előszabott ismeretkörbe: előkészítése a tanulóknak jövő pályájukra. De célhoz csak a helyesen megválasztott eszközök által lehet jutni, Nem különben van ez az iskolával is.

Itt az eszközök: a szükséges *tananyag* s a jó *tanerő*. E két sarkon fordul meg minden, a mi az iskola értékét alászállíthatja, vagy emelheti.

A népiskola 5., 6. osztályainak kettős rendeltetése van; először, betétni az elemi ismeretek körének épületét, másodsor, megalkotni az egyenesen életbe kilépő ifjak számára oly alapot, melyen biztosan állhatnak meg, mely lehetővé teszi a törekvő továbbhaladását, vagy biztos tájékozását az élet különféle viszonyai között élőknek. E feladat megoldása nélkül a mondott osztályok lételének nem volna értelme, mert beféjezetlen valamit, a mi csak részét alkotja egy egésznek, ugyanannyi idő alatt nyujtanak a másnemű felsőbb iskolák is.

Ebből kitűnik, hogy az oktatás *mikéntjének* ügye első helyen áll, elválaszthatlan kapcsolatában a tanyag minősége- s terjedelmének. Körültekintés s tapintat kívánatik különösen a tanerők alkalmazása tekintetében, kivált szemben az ediggi eljárással, mely több oknál fogva nem nyujt kellő biztosítékot.

Első helyen áll, hogy a nevezett osztályoknak a népiskolai törvénybe foglalt elvi felállítása egészben, majd gyakorlati létesítése részben, tehát a hozzákötött kívánalmak is megelőzzék a képességet, a mennyiben a tanítóképző intézetek a multban csak az elemi négy osztály tananyagához alkalmazkodtak.

Ha tehát itt-ott már maga a képesség is elégtelennek mutatkozik, mennyivel inkább kell, hogy azon osztályokat hátráltassa hivatásuk betöltésében az, hogy az odatartozó egész tananyag előadása rendszeren egy tanítóra bízatik. Még ha az illetőnek képessége semmi kívánni valót sem hagyyna fenn, akkor is könnyen állhat elő eset, mely szerint a haladás nem egyenlőpéses. Példa rá az elemi négy osztály akármennyi tanítója, kik minden tantárgy előadásában egyiránt jártasak, s mégis egyik vagy másik tárgy iránti előszeretetek folytan hézagot találunk. És ez előszeretet nem kivételes, ha-

48
Lakits Vendel

nem az ember természetében fekszik, tehát uralkodhatik a tanítónál az 5., 6. osztályokban is.

Maga a tananyag terjedelme s mélysége pedig roppant kétségessé teszi, hogy csupán egy tanító kivánt eredményre jusson. A tantárgy mennyisége itt egyes szakok — pl. a számtani és a nyelvtani szak — szerint felosztva egyenkint kitesz annyit, mint a mennyi van összesen a 4-ik osztályban. Tehát a tanító kétszeresen van terhelve s ezzel semmisem könnyíti munkáját, mert minden egyes tantárgyat úgy s annyi alapossággal kell kifejtenie, mint az alsóbb osztályok bármelyikében szükséges. Az 5. és 6. osztályú tanulók felfogási képessége az illető tárgyakkal szemben ugyanazon viszonyban áll; de ha az előzmények s a készütség által mégis képesítve vannak itt a tanulók arra, hogy megbirkózhatsanak több munkával is minden megterheltség nélkül, a tanító fizikai munkaerejének nincsenek ily előzményei.

Es e körülményt különösen kiemelem, mert a mily sokat követelnek most a tanítótól, hogy munkájának belértéke minél nagyobb legyen, époly kevésbé igyekezzenek teendői egyszerűsítése által azt megkönnyíteni, sőt még nehezítik, nem tekintvén azt, hogy épen ama érték létrehozatala érdekében meghonosított analitikai módszer a tanulás fáradalmainak oroszlánrészét a tanító vállaira rakja. Most a tanító félig-meddig a tanuló teendőit is végzi s a régi és a mostani tanítás között az a különbség, a mi van a kényelmes magoltatás és a folytonos ügyes, tárgyhöz mért, fejtő kérdésekre foglalt beszéd közt.

Bizonyos, hogy az 5., 6. osztályú tanítónak ily helyzete lehetleníti képességét s ezzel együtt az eredményt, mely más körülmények között el nem maradna. Hátha még az az eset áll fön, hogy az illetőnek készütsége a mértéken alul van?

A mi pedig az élet viszonyai által közvetlenül parancsolt, az, hogy a városok és faluk, ugy szintén a lakosság foglalkozása szerint mindig különbséget kell tenni az 5., 6. osztályú tantárgyak viszonylagos vagy egyemes fontossága között. És én azt hiszem, hogy egy leendő városi polgár már csak műveltsége magasabb nivójánál fogva is semmit sem hanyagolhat el, a mi a falusi lakosnál elmaradhat, az alantabb társadalmi osztályok bármely foglalkozási ágát tekintve is. Senkisé érvélhet tehát azzal, hogy pld. falu helyeken mind a hat elemi osztályt egy tanító oktatja. E megszorítás főleg az anyagi helyzetben, legnagyobbbrészt pedig a tudatlanságban leli forrását.

Ha tehát az elébbiekhez hozzávesszük a városok socialis életének követelményeit is, ugy az 5., 6. osztályokra eső munkát okvetlen meg kell osztani és pedig különösen a városokban. Csak így lehet emelni az illető osztályok társadalmi fontosságát az alsóbb rétegek műveltségének előmozdítása tekintetében. E megosztást hasznosabbá a szakosztatás behozatala tenné, mert ennek minden más rendszer által felülmulhatlan előnye abban áll, hogy a tanító különös előszeretetén alapszik. S a mit képes létrehozni ez, azt a mes-terkétség sohasem pótolhatja.

Kilicsuk László.

„A szél és nap“

cimü olvasmány tárgyalása a népiskola 4. osztályában.

(Vége.)

Azt, amit célunk elérésére használunk, *eszköznek* nevezzük. Mit nevezünk eszköznek? Endre! Lássuk, mily eszközöket használt a szél célja elérésére. Olvass csak tovább Feri! „Jött a szél sat.“ Mit tett a szél? Mi

volt tehát az ő eszköze? Miért mondjuk, hogy a szél zúg? Hogyan tesz a szél, mikor erősen fúj? mily hangot ad? Zzzzz. Azért, mikor a szél erősen fúj, azt mondjuk, hogy zúg. De itt az is áll: *búg*. Hát ezt miért mondjuk? Ezt a hasonhangzású és ugyanazon jelentésű szót „búg,” azért tette az író a „zúg” mellé, hogy ezáltal még élénkebben adja elő a zúgást. Ilyen hasonhangzású szó több is van a magyarban, mint: csitteg csattog, direg-dörög, zirren-zörren. Ki tud még ilyet? Zireg-zörög, csiga-biga, csecse-becse, dúl-fúl, csiszeg-csoszog, libeg-lobog stb. De itt az áll, hogy „a szél felfűtta magát.” Ki látott már pulykát közületek? Tehát láthattatok, amint az büszkén megy az udvaron keresztül, lenézve társait s hogy felfűjja magát, felborzongatja tollait. Ilyen volt a szél is: büszke, kevély, lenézte a napot, többre, na gyobbra tartotta magát amannál; azért van róla mondva, hogy *felfűtta magát*. Szép-e az, ha valakiről azt mondják, hogy *büszke*. Szép volt-e azért a széltől is, hogy büszke volt? Büszkének sohasem szabad lenni, és nincs is mire büszkélkednünk, mert mindnyájan egyenlők vagyunk, Isten teremtményei.

Mit olvastunk tovább? Mit tett a szél a köpenynyel? (Húzza-fűtta.) Tapasztalhattatok már ti is, hogy a szél ruhátokat húzza, kalaptokat sokszor még el is kapja. A vándorral is így tett. Lássuk most, elérte-e célját a szél? Olvasd csak tovább: „Előbb ugyan, sat.” Elérte-e tehát célját? Miért nem? Tudjátok-e, miért tudott a vándor kifogni rajta? Mert a szél oly eszközöket használt, amelyek célhoz nem vezettek. Lássátok, az oly eszközöket, amelyek által célunkat el nem érhetjük, *célszerűtlen* eszközöknek nevezzük. Mit nevezünk célszerűtlen eszközöknek? Milyen eszközöket alkalmazott a szél? Miért voltak azok célszerűtlen eszközök? Mit tett a vándor eleinte? Csakugyan fűhöz, fához kapott a szél ellen? Nem. Miért van tehát az mondva róla? Figyeljete! mindjárt megmondom. Ha az emberrel valami váratlanul, meglepetve történik, akkor nem tud hamarjában mit tenni, kapkod ide s oda, minden-hova szaladgál anélkül, hogy komolyan hozzáfogna a baj elhárításához. Így történt ez a vándorral is; reá nézve is váratlanul jött a szél s azért nem tudott hamarjában mit csinálni.

Később azt olvastuk, miután meggondolta a bajt, nem kapkodott, hanem igyekezett magán segíteni. Segített is. Hogyan? Ki volt erősebb, a szél vagy a vándor? Tehát ki győzött?

Azt már láttuk, hogy a szél minden ereje dacára sem bírta célját elérni, a vándor kifogott rajta. Lássuk most már, elérte-e célját a nap? Olvass tovább, Pista! „Mosolyog a jó — sat.” Ugy-e, a napnak ugyanazon célja volt, mi a szélnek, de a nap is oly durva eszközöket használt-e, mint a szél? Mit tett a nap? Nemde, ő mosolygott, szép csendes volt, s mivel indult meg? Ugy van! a nap meleg sugaraival indult meg. Mikor legmelegebb a napsugár? És miért legmelegebb nyáron? Hogyan indult meg a nap hő sugárral? (Fényes szépen.) Láttátok már, hogy a nap sugarai fényesek? Azon fényes, egyenes vonalok, melyeken a világosság és melegség hozzánk jön, fényesek. Ezt abból is tudjuk, hogy ha beléjük nézünk, sértik szemünket. Hol indult meg a nap? Mikor mondjuk, hogy az ég tiszta? Mikor nem tiszta az ég? Ki használt szebb eszközöket a szél-e avagy a nap? Mond el csak, Lajos! mily eszközöket használt a nap? Lássuk most már, vajon elérte-e célját a nap szelidebb eszközeivel. Olvasd tovább, Mihály!

„Lassabban megy stb.” Tehát elérte célját a nap? Minek tulajdonítható ez? Nemde, mert *jó eszközöket* használt? Ha oly eszközöket használnunk, amelyek által célt érünk, akkor azok *célszerű* eszközök. Mily eszközöket nevezünk célszerű eszközöknek? Mily eszközöket használt a nap? Hát a szél? Lássátok, a szél *erős* eszközöket használt s mégis célszerűtlenek vol-

tak azok. míg ellenben a nap szelid eszközeivel is célt ért. Ebből láthatják, hogy nem mindig az erő, hanem inkább az ész, a szelidség győz. Itt is bebizonyult a darázsok azon tanácsa, melyet a lónak adott. Honnét tudjuk, hogy a nap győzött? Miért ment a vándor lassabban? Ugy-e, mert melege volt, izzadt. Mikor szokott az ember izzadni? Izzadtál-e már te is? Nándor! Miért? (Itt a tanító figyelmezteti a tanulókat, ha melegük van s izzadnak, ne igyanak.)

Mi van még mondva a vándorról? (Hogy a meleget alig állta.) Hogy mondanád te ezt más szavakkal? (Hogy a meleget alig bírta ki.) Mit csinált azért a vándor? Miért dobta le magáról köpenyét? Mit csinált a köpenyen? Ki tudná ezen szót „pihenni,” egy más szóval kifejezni? (Nyugodni.) Mikor szoktunk nyugodni? Szabad-e mindig nyugodni? Hogy nevezzük az olyan embert, aki nem szeret dolgozni? (Rest.) Szabad-e restnek lenni? Már a szentírásban megparancsolta Isten, hogy hat napig dolgozzunk, és csak azután, a 7-ik napon nyugodjunk. Nagy vétket követ azért el, aki dolog nélkül tölti az időt, restelkedik. A ti dolgotok, gyermekek! most még csak a tanulás; tanuljatok tehát szorgalommal, s majd meglátjátok, mily édes lesz azután a nyugalom!

Foglaljuk most már egybe, amit az utolsó 4 sorban olvastatok. Megértettétek ebből ugy-e, hogy a nap győzött, megnyerte a fogadást. A vándor ugyan erősebb volt a szélnél, de a nap erősebb volt mind a kettőjöknel, legyőzte mind a kettőt. Hogyan győzte le a szelet, hogyan a vándort? Olvasd tovább a következő szakaszt, Ödön! „Egykor régen — stb.” Mi van mondva az utolsó sorokban? Hogy egykor így nyerte meg szél urfit az öreg nap. Hogyan nyerte meg? Mi tanulságot vonhatunk ebből? Azt, hogy aki észszel, megfontolva tesz valamit, az sokkal többet ér el, mint aki erővel és megfontolás nélkül akar céljához jutni. Észszel, szelidséggel mindig hamarabb célt érhetünk. Ne gondoljátok, hogy ami közelebb van, az hamarabb is elérhető. Majd mondok erre egy elbeszélést. (A tanító elbeszéli „A futár és az öreg” című mesét.)

Mond el most az egyes versszakok tartalmát röviden, Péter! Mit tartalmaz az első versszak? (Fogadást.) Hát a második (A szél eszközeit.) Mit tartalmaz a harmadik? (A vándor cselekvését.) Mit a negyedik? (A nap eszközeit.) Mit az ötödik? (A vándor tetteit.) Mit értettél meg a hatodik versszakból? Mond el most az egészet. (A mesefogalom megmagyarázása.) Ki fogadott? Kivel? Fogadhat a nap a széllal? Miért nem? Ugy vannak ezek előadva, mintha éltek, és gondolkodva cselekedtek volna. Ily történetet vagy elbeszélést, amelyben észnélküli állatokról, vagy mint itt, élettelen testekről úgy szólnak, mintha beszéltek, gondolkodva cselekedtek volna, az ilyen ki-gondolt elbeszélést *mesének* nevezzük. Mit nevezünk mesének? Milyen elbeszélés ez? Miért mese? Minden mesének a célja, hogy valami igazságot tárjon szemünk elé és abból mi tanulságot vonjunk. Mi tanulságot lehet ebből vonni?

Azt is jó lesz tudnotok, hogy e szép, tanulságos mesét ki írta? Figyeljete! elmondom.

E mese írója *Gyulai Pál* ur, aki Erdélyországban, Kolozsvárott született 1823-ban. Tanulmányait nagyon kitünően végezte; minden osztályban Első volt. Az iskolák bevégezése után Nádasdy gróf családjánál *nevelő* lett. Jelenleg egyetemi tanár, akadémiai tag, kitünő író, aki sok mindent írt már a felnőtt emberek, és sok szép mesét a gyermekek számára. Azért hálával, szeretet- és tisztelettel tartozunk lenni iránta.

Olvasd most már szépen az egész olvasmányt, Rezső!

Ily meséket már máskor is olvastatok; ki emlékszik egyre? A 2-ik olv. könyvben: „A legyeeske és leányka.“ Lehet-e ebből is tanulságot vonni? Mit? Ily hasznos és tanulságos dolgokat tartalmaz „A gyermek és a szamár,“ „A medve és a méhek,“ „Vas és ólom,“ „A méh és a galamb“ című olvasmányok. Gondolkodjatok otthon arról, mily meséket hallottatok már. s mondjátok el azokat holnap nekem itt az iskolában. Ezen, most tanult kis verset pedig tanuljátok meg.

Engel J.

Könyvismertetés.

„A hazai és általános földrajz elemei“ stb. Irta *Führer Ignác*. Harmadik javított kiadás. Budapest, 1877. Ára 30 kr.

Ugyancsak a „*Népnevelők Lapja*“ valamelyik számában olvastam, hogy a tankönyvekben feldolgozott tárgynak, a tudomány megfelelő álláspontjával összhangzatban kell lennie. És ez annyira igaz állítás, hogy ennél igazabbat gondolni sem lehet.

Sajnos, kétszeresen sajnós, hogy az előttünk fekvő könyvnek szerzője nem ezt az elvet vallja igaznak. Neki pl. a nap még mindig homályos gömb. Nem szenved tehát kétséget, hogy tankönyvíró urnak a tudomány által általán elfogadott b. Secchi elméleteiről fogalma sincsen. Továbbá a helyett, hogy könyvében kiválóan a föld felületével vagyis főképen a természeti földirattal foglalkoznék, — már csak úgy, a mint azt a mai földrajzi methodus megkivánná, — ehelyett 72 lapra terjedő könyvében hosszadalmas és ürességtől kongó, lelket ölö „nomenclaturá“-val traktálja az iskolát. Ne gyerek! itt a könyv, magold be a sok földrajzi nevet s fogsz tudni comme il faut földrajzt. Így gondolkodik szerző; ez az ut vezet az üdvösségre. Ez aztán az észfejllesztő methodus. No csak legyen! Avagy található-e F. ur könyvében csak egy kis szerves összefüggése a tárgyalt tananyagnak, mint pl. Gáspár J. munkájában? Dehogy. Rien du tout!

A magyarországi megyéknél vajon van-e tekintettel azok hegy- és vízrendszerére? Szó sincs róla. — Ázsia, Afrika, Amerika, Ausztrália (58 — 65. lap), vagyis az idegen világrészek annyira felületés rövidséggel tárgyaltatnak, hogy helyesebben cselekedett volna szerző, ha a föld egyéb részeiről szóló szakaszt egészen elhagyja vala. Inkább semmit, mint az ilyen száraz, felületes takolmánnyal agyonkínózni a szegény iskolás gyermekeket. Ez az én nézetem.

De mit is várhatni az olyan könyvírótól, a kinek *Kozenn* atlasza auctoritás még most is, mikor roppant hiányos volta miatt a kritika rég napirendre tért fölötte. Az ausztriai kormány pláne kitiltotta az iskolából. Ott van még *Fényes E.* geograph, szótára. Szerző hivatkozik reá. Hát a jó öreg Korabinszkyra nem hivatkoznék ugyan? Világos ebből, hogy szerző a kormány által 1873. kiadott hivatalos „Helynévtár“-t nem ismeri. Tovább megyek. Merem állítani, hogy F. ur kezében még csak Hunfalvy középiskolai munkái sem voltak. Ha egyebet nem, legalább földrajzi methodust tanulhatott volna belőlök. De minek előbb tanulni? Mindjárt írni kell! Ez az igazi! No meg régre a 10 kötetes silánynál is silányabb. „Ismerettár“-ra is szeret szerző hivatkozni és pedig tudomány dolgában! No csak hivatkozzék!

Ezekután már most csak az a kérdés, megérdemli-e az olyan szerző, a ki földrajzának megírását illetőleg 3—4 decenniummal van elmaradva, hogy könyvét komolyan bírálat tárgyává tegyék? Nem. Minthogy azonban könyve harmadik kiadásának a megbírálására elég ignoráns modorban bátor volt provokálni, legyen kívánsága szerint, azon feltétel mellett, hogy jegyzeteimet lelkiismeretesen fel fogja használni.

A fentebbieken kívül olvassa el szerző ur a helyreigazításokat, a mint következnek:

Mindjárt a címlapon a következő határozatlan kitétel olvassuk: „az új területi szabályozás alapján“, irta stb. Vajon Magyarországon csupán? vagy tán Németországén is? Ez utóbbi esetben ugyancsak kevés fedezhető fel az újból. (Lásd 43–46. l.). A 4. lapon: A magyar királyság helyett, megfelelőbb: a magyar birodalom, mint a melyben talán a horvát-szlavon királyság is benn foglaltatik. Nemde? — Erdélyország, mindjárt a 4. 8. lapon s azonkívül még vagy tizszer így. Ne neked unió! — Schlézia (4. l.), Elsass, Basels hasonló germán szókat, hogyan olvassa majd a magyar tanuló? — Az 5. lapon felhozza szerző a nazarénusokat is; valószínűleg azon hiszemben, hogy ez is törvényes vallásfelekezet. Ez esetben kár, hogy megfélekedezett pl. az anabaptistákról, a szombatosokról és a többi rokonokról.

„Hazánk főhegyei a Kárpátok és a Havasok“ (5. l.) Épen így az 56-ik lapon: „Európa főhegyei: a Havasok vagy Alpések“ stb. Világos, hogy szerző nem tud különbséget tenni hegy és hegység között. — Az 5. lap szerint a Kárpátok Magyarországot csak Galiciától választják el. Csak Galiciától? A nagy alföldi síkság a Kárpátoktól le a katonai végvidékig terjed (6. l.) Határozottabban: a Mátrától. — A Duna eredetéről, meg a fekete tengerbe való ömléséről a multkori bírálatban megrótt hibák forognak fenn most is (6. l.). — Budapestről (8. l.): Svábhegy! Hát az építészek pl. nem Budapesten képeztetnek? Van tehát műegyete is. — Szerző szerint a fővárosnak 4 gimnáziuma van. Hát az 5. mit vétett, hogy kimaradt a számból? — „Gödöllő angol kertjével stb. egy kis paradicsomhoz hasonlít (10. l.)“ Ugy látszik, nem járt még ott szerző. — „Bács-Bodrog megye“ (10. l.). Nem egészen így hívják már. — „Losoncon ref. kollégium“ (11. l.)! Régen volt az. — Szalatnyán híres savanyu víz van. Azért árulják szerte a szántóit. — Trencsén megyében miért nem számít Pucho mellett Zsolna mv.? — A 13. l. szerint Árva megye lakosainak nagy része drótosokból áll. Az ám, csak Trencsénről áll ez. — Bécs-pesti vasut (14-ik lap); pedig budapesti vasut az. — Soprony megyében a hirhedt Hanságról ír a szerző. Hirhedt?! — „Fehér megye“ (17. l.). Dehogy így! Székesfehérvármegye most már annak a neve. Ha nem hiszi szerző, nézzen utánna. — Vörösmarti (17. l.) y-al irta nevét szerző ur! Az a költő, aki i-val irta nevéjét, csak két századdal élt amaz előtt. Az ilyen kis distinctiót is jó tudni. — „Az egriek hősiei védelme Dobó István várparancsnok alatt“ stb. (20. l.) Abból, hogy közönségesen így is mondják, még nem következik, hogy: „vezérlete“ alatt elmaradhasson.

„Borsod megyének nagy részét a Cserhát borítja“ (20. l.). Hát a Bükk? — Onod (21. l.) történeti nevezetességü mezőváros. Az igaz, sok történet Onodon; de a sok történeti esemény közül egyet sem említ fel szerző ur — „Ung megye (24. l.) lakosainak egy harmada magyar, a többi tót“. Hát a ruthén? — Bihar megye még most is, miután Hajdu megyét belőle kihalították, még mindig 200 négyszög mtföld! — „Debrecen Pest után“ stb. Budapest helyett (26. l.). — „Holdmező-Vásárhely“ (27. l.) nemde a Hód tava mellett fekszik? Ettől vette elnevezését is. Hogyan kell tehát írni? — A rizskása históriát lásd újra a 29. lapon. Szegény akadémiai nagy szótár! Nem tud különbséget tenni „rizs és kása“ közt. „Magyarád“ (29. l.) határozottan: Magyarát helyett, Hont megyében lévén amaz. — „Görgei Vilagosnál 49-ben“ stb. (29. l.) A gyermek mit gondoljon 49 alatt? — „Erdélyország“ (30. l.) lásd fentebb. — „Dalmatia területe 220 □ mértföldre tétetik.“ Schon da gewesen. — Moldau, Krakau (41. l.), mely utóbbi se magyar, se lengyel, a jelen u. n. javított kiadásban is diszelegnek! — „Württemberg-

ben“ (Nb. két t-vel irandó szerző uram!), a fekete erdőben ered a Duna. (43. l.). Így áll ez az ugynevezett *javitott* kiadásban is! — A 44. lapon tárgyalt „Porosz királyság“ című szakasz a száanalomig hiányos. — Hannovera 1866. óta porosz tartományná lett (45. l.) Hát még se sülyedt? — London nem 3, de 4 millió lakossal bír (48. l.). — Az olasz királyság fővárosát az 53. lapon mondottakból bajos megtudni. — Az Alpesek legnagyobb hegycsúcsa: a Montblanc (56. l.), tehát Montblanc hegycsúcs?! Bravó! — A csillagászati részben szerző a napot homályos testnek mondja (66. lap). — Vajjon a „földrajzi tudomány mai álláspontjáról“ állítja ezt szerző? Vesd össze a „Népnevelők Lapja“ 46. sz. 722–723. l. foglalt igen helyes állítását — r—c könyvismertetőnek, meg a jelen bírálatom bevezetésében mondottakat. — A szükséges tudnivalókat (71. l.) eléggé jellemzik a sziget, a folyam s hasonlók meghatározása. — „A hegycsúcsokat sűrű erdőség borítja.“ Kevés példát tudna rá!

Főhibái a jelen, u. n. 3-ik kiadásnak is: a hegy- és vízrajz elhanyagolása. Az idegen világrészekről mondottakból pedig annyit sem tanul a növendék, mint a mennyit tanul, hogyha csak futó pillantást vet is a térképre. Az üres nomenclatura pedig szerző földrajzának azon részét képezi, melylyel a gyermek lelkét könnyű szerivel egyszer mindenkorra biztosan el lehet ölni. Vajjon célja lehet ez, kivált a tankönyvnek? Kérdi szeretettel:

Garami R.

Válasz, Schön József urnak.

E becses lapok mult számában Schön József úr az általam irt „*Héber olvasó- s gyakorlókönyv*“ -ről elismerőleg nyilatkozik. Méltányló ítéletét törekvésem becses jutalmául veszem. Bírálata egy hozzám intézett kérdést is tartalmaz, melyet felelet nélkül hagynom nem engedi egyrészt a tisztelet, melylyel kérdező iránt viseltetem, másrészt az ildomosság, mely *nyílt* kérdésre *nyílt* feleletet kíván.

S. kartárs ugyanis a könyvemhez toldott első függelékét, a „Szófüzért“ fölöslegesnek itéli, kérdeztén, „vajon a gyermek avagy a zsidó tanító iránti tekintetből fordította-e szerző „A világteremtés“ (meg „Az első ember“) című olvasmányokat magyarra?“ Feleletem: nem annyira az egyik vagy a másik kedveért, mint mindazok iránti tekintetből, „a kik a héber olvasást elsajátítani akarják“, hogy ezeknek módjukban legyen, *nemcsak a gépies olvasást, hanem még valamicskét héberül is megtanulni*. Egy úri ember (nem zsidó) már is megörvendeztetett abbéli közlésével, miszerint ő könyvemből tökéletesen sajátjává tette a héber olvasást, sőt a fenemlített olvasmányokat — természetesen a „Szófüzér“ segítségével — végig olvassa *értelemmel*. Ez egyik célja a magyarító „Szófüzér“-nek; igaz, elhallgattam, nyomós okom lévén, ott a könyvben fel nem említeni. Művecském nem hozza a „Leckék“-ben előforduló egyes mondatok magyarítását, mert 1. azok első sorban csak a helyes olvasás tanítását célozzák, 2. kerülni akarám árának öregbitését. — Egyébiránt még más is vár módszertani felderítésre, mit majd könyvemnek nem sokára megjelenendő *második része* nyújtand.

Kircz József.

TÁRCA.

Weber Húgo.

(Folytatás és vége.)

A mily jeles volt Weber H. az iskola falai között, ép oly tiszteleter méltó volt azokon kívül. Kartársainak bizalmát és becsülését nem csak megtudta szerezni, hanem képes is volt azt megőrizni. Beteges testalkata ugyan nem igen engedte meg, hogy társas multságokban gyakran részt vegyen, azonban a szabadba való kirándulásokban még is részt vett néha. A sok szónak nem volt barátja; — inkább beszéltetni szeretett, mint beszélni. Oka ennek főleg azon körülményben rejlett, hogy mindig tartott a mellbajoktól. Csendes előadási s társalgási modorából csak ritkán engedte magát kisiklani, s ilyenkor meglátszott rajta, hogy mily nagy benne az önmaga felett való hatalom; ilyenkor szabad tért engedett lelkesedésének — s órákig is képes volt hévvel beszélni a tárgyról, mely megragadta. Tanítványait gyakran inté és figyelmezteté arra, hogy ne szokjanak a túlságos hangos beszéléshez, előadás-hoz; mert ez rájuk is mint reá, vést hozhat. S e figyelmeztetés mellett meg is mutatta növendékeinek, hogy miként lehetséges az alapjaiban megtámadott szervezetet oly mértékben óvni, hogy az 16 éven át — majdnem az utolsó pillanatig a tanítás terén is hasznos szolgálatokat tegyen. Üdülést a szabad természetben keresett, sétáit a környék fenyveseiben tartá naponként a kedvező évszakok tartama alatt. Mértékletes életet élt; szabad idejét felosztá s e felosztástól csak ritkán tért el. Megszabta, hogy az időnek, mely része a családnak, melyik a tanulmányozásé, melyik a nyugalomé, melyik a hivatalé. S ezen beosztást úgy intézé, hogy nem vádolhatta őt senki mással, mint talán azzal, hogy kissé pedáns, de e vád csak dicséretére lehet annak, ki tanítókat nevel. A család, melyet magáénak nevezett, — benne való atyát tisztelt és szeretett. Azonban családi életében nem volt oly szerencsés, mint a hivatal terén. Csapás csapást érte szentélyében; gyermekeit egymás után eltemeté s csak egyetlen egy árvát hagyott maga után. A csapások sulya azonban sohasem nyomta el őt annyira, hogy nem bizott, nem reménylett volna a jobb jövőben, sőt minden ismerőse benne talált a nem szeretem napok idején a legjobb vigasztalóra. Emberbaráti nemes érzületét, kiváltképen szegényebb sorsú növendékei tapasztalhatták; nem egy szegény képezdei ifjunak juttatott ő segélyt sajátjából.

A nyilvános, nevezetesen az egyleti életben is tevékeny részt vett Weber, de mindig vonakodott attól, hogy a felső-vasi tanító-egyletben az elnöki tisztet elvállalja: mint közember akart ő egykori tanítványai közt a munkában részt venni s csak akkor szokott a gyűléseken is felszólalni, midőn szükség volt az ő felvilágosító szavaira.

Új hazája, hazánk iránti meleg vonzalma, nemzetünk iránt való szeretete előadásaiban is mindenkor nyilvánult. — Bár nem beszélte a magyar nyelvet, magyar érzelmű volt, mint az a németajkú nép, melynek tanítókat nevelt, mely 1848/49-ben a haza iránt való hűségének véres tanubizonyságát adta. Egy volt öröme a mienkével, egy volt fájdalma a mienkével s erről *Deák Ferenc* halála alkalmával irt sorai is tanuskodnak.

„Az általános gyász — írja ő egy magánlevélben — kis helységünk lakosai közt is nyilvánul. — Eltölt benünket nemes gondolatokkal. — Intézetünk fölött lengő lobogó fájdalomunkat hirdeti. — Elhatároztuk, hogy nagy halottunk emlékezetét mi is ünnepélyesen megtartjuk.“

Weber H. hazánkat szolgálta a néptanítóképzés terhes munkájával. Nem csuda tehát, hogy a midőn a felső - lövői intézet ezelőtt néhány évvel megtámadtatott, mivel a német nyelvre fekteti a fősulyt s államellenes tendenciával vádoltatott, — e támadás mély fájdalommal töltötte őt el. Hisz az intézetnek németajkú tanítókat kell nevelnie, s így a támadás nem volt okszerű. Azóta kiderült a vádok alaptalansága s Weber nyugodtan folytathatá működését egy évig. A legutóbbi tanév végével családjával együtt agg és beteges anyjának látogatására elutazott Karlsruheba. — Egy szerencsétlen elcsúszás következtében hosszas és kínos betegség után elhunyt W. H. ott, hol a napvilágot megpillantá!

Lengjen béke porai fölött!

Szellemi erejének gyümölcse, a százakra menő tanítók képessége pedig hasson itt hazánkban áldásdúsan.

Hogy pedig Weber H. iránt való hálájukat és elismerésüket azok, kik tanítványai voltak, méltóképen megőrizik, erről biztosít bennünket az, hogy gondoskodni akarnak tanítványai arról, hogy a hátramaradt özvegynek s árvának enyhítsék részvétük által a fájdalmas csapást s hogy közös adakozás által elviselhetőbbé tegyék sorsukat.

Kurz Samu.

EGYLETI ÉLET.

Jegyzőkönyv, a „Népnevelők pesti egylete“ paedagogiai szakosztályának az 1876. évi novemberhó 19-dikén tartott üléséről.

Elnök: *Lakits Vendel*, jegyző: *Luttenberger Ágost*.

1. Elnök, megnyitván az ülést, előadja, miként a mai tanácskozmány tárgyaiul a következő kérdések vannak kitűzve:

a) „Mi módon tartassanak meg a népiskolában a nyilvános vizsgálatok?”

b) György Aladárnak indítványa a szaktanításnak a népiskola V. és VI. osztályaiban leendő alkalmazását illetőleg.

2. A szakosztály jegyzői közül egyik sem lévén jelen, a mai tanácskozmány jegyzőkönyvének felvételére elnök Luttenberger Ágostot szólítja fel.

3. Elnök előadja, miszerint a mai tanácskozmány napirendjére kitűzött első kérdés fölött az általános vita már egy régebben tartott ülésen megtörtént, s e szerint a jelen alkalommal a szakosztály csakis azon pontozatok megvitatására fog szoritkozni, melyeknek egybeállításával Péterfy Sándor és Rákócy Lajos tagtársak bizattak meg; felkéri tehát Péterfy Sándort a kérdéses tárgyra vonatkozó munkálat előterjesztésére.

Péterfy Sándor jelenti, miszerint e tárgyban Rákócy Lajossal értekezni alkalma nem volt, mindazáltal, ha a szakosztály elfogadja, saját nevében tehet előterjesztést; mire a szakosztály felkérése folytán közérdekeltséget keltő hosszas és részletes szóbeli fejtegetés után, a következőket terjeszti a gyűlés elé:

„A zárvizsgálatoknak a népiskolában csak az esetben van értelmük, ha azok a népiskola ünnepeivé alakulnak, ha nyilvánosan tartatnak meg s a mellett, hogy a növendékekre nevelőleg hatnak, főleg azt eszközlik, hogy általuk a szülőkhöz s a nagy közönségben a népiskola iránt való meleg érdeklődés fokoztassék.

Ugyanezért kívánatos, hogy a zárvizsgálatok tárgyai, valamint azok menete a tantestületek értekezleteinek tárgyát képezzék s oly módon állapíttassanak meg, hogy a vizsgálat egyrészt az iskola évi működésének ered-

ményét feltüntetni, másrészt a közönség figyelmét lekötni képes legyen s a hatóság képviselőjének alkalmat szolgáltatson arra is, hogy a kitűzött tananyagnak mily mértékben történt elvégezéséről ítéletet alkothasson.

Szükséges továbbá, hogy az ugyanazon iskolához tartozó tanítók is részt vegyenek az egyes osztályok zárvizsgálatain, hogy azoknak sikere felett a tanítók tanácskozási véleményét mondhassanak s a zárvizsgálatok utólagosan is tanulságos tárgyaúl szolgálhassanak az értekezletnek.

Kívánatos, hogy a zárvizsgálatokon nem csak a kitűnő, hanem a gyenge növendékek is tevékeny részt vegyenek s gyakrabban felszólíttassanak a felelésre, hogy a kitűnő szorgalmu és jó magaviseletű gyermekek névsora nyilvánosan felolvastassék és azok meg is dicsértessenek; míg azok, kik sem szorgalmok, sem jó magaviseletük által nem tüntették ki magukat, neveik elhallgatása mellett, a javulásra ünnepélyesen intessenek.

Azon célt tekintve, hogy a növendékekre a zárvizsgálatok minél kedvezőbb hatást gyakoroljanak, üdvös volna, ha a zárvizsgálatok után — a hatóság és a szülők részéről a tanító iránt való elismerés kifejezést találva, ha alkalom nyújtatnék ezuttal arra, hogy a növendékek szegény sorsu tanulótársaik iránt a jótékonyt gyakorolhassák s megtakarított filléreikből egy-két krajcárt a szegény gyermekek javára kiállítandó perselybe teshessenek.

A zárvizsgálatok után, ugyan a fentebb említett okból tanácsos volna, ha a növendékek szülőik kíséretében valamely tanulságos és mulatságos kirándulásban együttesen részt vehessenek s ezen ünnepen a tanítók is megjelenének.

A népiskolát végképen elhagyó növendékekre nézve az által lehetne kiváltképen a vidéken a zárvizsgálat ünnepét örökké emlékeztetéssé s hasznossá tenni, ha ez alkalommal minden egyes kilépő növendék egy-egy fát ültetne el a hatóság, a szülők és a tanító jelenlétében.

Az iskolára nézve végre kívánatos volna továbbá az is, hogy a hatóság képviselője, kinek szakértőnek kellene lennie, a zárvizsgálatok lefolyásáról illetékes helyeken írásbeli jelentést tegyen s ha ezen jelentés minél szélesebb körben ismeretessé tétetnék“.

Mi a szakosztály által *György A., Kálnay N., Tanos I., Schmied A.* s többek hozzászólása után, lényegtelen módosításokkal egész terjedelmében helyeslőleg elfogadtatott.

4. A tanácskozásra kitűzött második kérdés vitatására idő már nem jutván, az a legközelebb tartandó ülésre halasztatott.

K. m. f.

Luttenberger Ágost, jegyző.

= A „józsefvárosi tanítókör“ f. hó 16-án tartott üléséről mult számban közlöttekhez kiegészítésül adjuk még a következőket. Az elnöki jelentésből megemlítjük, hogy a „kört“ *Békey Imre* főv. tanácsnok urnál névnapja alkalmából tisztelgett küldöttségben *Kálnay Nándor* elnök képviselte; továbbá, hogy egy volt kartársunk özvegyének gyámolítására a kör tagjai magánadakozással járultak.

E jelentések után *Schettel József* tartott gyakorlati előadást az olvasmánykezelés köréből. As olvasmány címe: „Krajcárból lesz a forint“. E jól választott olvasmány kezelése előtt S. a mult órában hallottakról kérdezgette tanítványait, kik minden kérdésére bátran s értelmesen feleltek.

Az emlékező-tehetség gyakorlására is jó hatással levő ezen beszélgetés, kérdezgetés után s ennek kapcsán áttért S. a tárgyalásra felvett olvasmány tartalmának elbeszélésére. Gyermeki kedély- s felfogáshoz mért előadása ki-

tünően sikerült. A ki úgy érti a gyermekek nyelvét mint Schetteltől halottuk ezt, annak nem nehéz érdekeltséget kelteni tanítványaiban, annak könnyű lekötni tanítványainak figyelmét s alig lehetséges, hogy ennek eredménye ne a legfényesebb legyen.

De nem helyeselhetjük, hogy S. nagyon is részletesen beszélte el tanítványainak az olvasmány tartalmát. Szerintünk elég volna csak vázlatban adni azt, hogy a midőn a tanító mintaszerűleg olvassa s növendékeivel is elolvastatja, még mindig legyen az olvasmányban oly an, mely a tanítványok előtt, új, a mely megragadja figyelmüket s ébren tartja azt.

A növendékek eltávozása után a tartott előadás megbirálása következett. Örley és Barczen igazgatók, továbbá Kálnay és Schneider osztálytanítók tettek néhány *ellenvetést*; de egészben véve mindannyian igen dicsérőleg nyilatkoztak a valóban mintaszerű előadás fölött, s azért Schettelnek jegyzőkönyvileg is köszönet szavaztatott.

Második tárgya volt e körülésnek *Schneider* János tagtársunknak azon indítványa, melyet a főváros népiskolaiban használt tankönyvek egyöntetősége tárgyában tett. Ez indítvány megjelent e lapok 39. számában s ily értelemben elhatározta a kör, hogy átiratot intéz a többi körökhöz, valamint a „Budapesti tantestület“ közgyűléséhez végérvényes határozat hozatal s az indítvány értelmében leendő intézkedés iránt.

Végül azon kérdésre hozott határozatot a kör, vajon helyes-e az évi zárvizsgálatokon ajándékokat osztani ki a tanítványok között? A kör helyteleníti e szokást, kivált pedig a pénzbeli ajándékozást roszalja. Adjunk a szegény s szorgalmas tanulónak ajándékot — ha adhatunk —, de szükség idején tegyük azt, pl. a tanév elején könyveket, a tél közeledtével ruhát; vizsgálaton azonban a szülők jelenlétében, azoknak nem egyszer csipős megjegyzése, némelyeknek zugolódása között — sohase.

A kör legközelebbi ülése 1877. febr. 15-én fog megtartatni, melyen tartandó gyakorlati előadásra *Csuka Ilona* k. a. kéretett fel.

LEVELEZÉS.

Budapest, 1876. november 20. A főváros közvetlen közelében levő *Ujpest* község népiskoláiról óhajtom e lapok t. olvasóközönségét értesíteni. Sokszor és sokfelét hallottam már e szomszéd város iskoláiról, az ottani viszonyokról beszélni; kíváncsi voltam azért azokat látni is, hogy a hallottakat a tapasztalattal egybevetvén, az eredményt a nyilvánosság elé hozhassam.

Egy verőfényes csütörtöki napon két fővárosi kartársammal kirándultam tehát *Ujpestre*, hol tanítási nap levén, az egyes osztályok megtekintését, az előadások meghallgatását tűztük ki célul. Mindezekre a bennünket szives előzékenységgel fogadott igazgató, *Mády Lajos* úr engedélyét szerencsések is voltunk kinyerni.

Az ugynevezett anyaiskola osztályait néztük meg előbb, hol az elég tágas iskola-udvaron levő akácfa sűrű lombjai kellemes benyomást gyakoroltak ránk; az udvar egyik végében elhelyezett tornaszerek pedig arra engedtek következtetni, hogy *Ujpest* község lakosainak gyermekei a tornatanítás áldásaiban is részesülnek.

E tanodában az osztályok elég tágasak; felszerelésök azonban nem egészen elégitett ki bennünket.

Az ezen iskola átellenében levő leányiskoláról már sem az épületet, sem a felszerelést illetőleg nem nyilatkozhatunk kedvezőleg. Az épület maga nedves, környéke ronda, egészségtelen s azon hátránya is van az épületnek,

hogy nagyobb részét családok felek lakják, kik a tanításra, legkivált pedig a fegyelem fenntartására zavarólag vannak.

Sokkal nagyobb elismeréssel nyilatkozhatunk a templom-téren levő iskoláról, mely tiszta, egészséges környékkel bír, az épület csinos, helyes beosztású, benne a tantermek világosak, udvara tágas s igen alkalmas a nyári tornázásra.

Ennyit mondhatunk általában az épületek- és felszerelésről. Célunk azonban nem ez, hanem az ujjesti iskolák *belső állapotának* megismerése volt.

Azon elismert igazságból indulva ki, miszerint „az iskola lelke, éltető eleme a tanító“, csak gratulálhatunk Ujjpest lakosainak, mert tanítóiban oly kiváló férfiakat bír, kik akár az általános műveltséget, akár a paedagogiai szakképzettséget tekintjük, méltán sorozhatók a hazai néptanítók legjobbjai közé. Meghallgattuk tanításaikat, huzamosabban időztünk mindegyiknek osztályában s meggyőződünk arról, hogy a fegyelem mindegyiknél példányszerű, az előadási modor kifogástalan, az eredmény dicséretes.

Amit kifogásolhatunk, azon az iskolaszék s Ujjpest község előljárósága segíthet.

Ujjpest iskolái községiiek, (közösek.) Az iskolaszék, élén *Szentes József* elnökkel, többször adta már jelét ügybuzgalmának; de megtörtént vele az is, hogy — *túllőtt a célon.*

Mindenekelőtt hibáztatjuk azon intézkedését, hogy *felebezetenélküli* iskolájához egy *hitfelekezet* előljáróját, *lelkészét* nevezte ki *igazgatóul*. Erre példát — az ujjestin kívül — Magyarország községi iskoláinál nem tudunk.

Hibáztatnunk kell nekünk, tanítóknak, azt is, hogy az ujjesti iskoláknál fenállott azon szokást, hogy a tanítók maguk válaszszák meg kebelökből az igazgatót, az iskolaszék beszüntette. Azelőtt a legpéldásabb egyetértés, collegialis szeretet volt a társak között; míg most, — miként hallottuk, de tapasztaltuk is, — feszült viszony létezik azok között; mert nem minden jó tanító tud egyszersmind jó s legkivált tapintatos igazgató is lenni.

Ugy látszik, Budapest fővárost akarja követni Ujjpest község iskolaszéke s a fővárosi iskolák mintájára akarja szervezni iskoláit. Üdvözljük ebbeli törekvéseért, de tartunk tőle, hogy nem mindenben találja el a helyes utat, s nem lesz szerencsés az utánzásban. Igaz, hogy nálunk is szervezték a „fő- és altanítók“ közötti viszonyt, s ma már csak *igazgató*, és *osztálytanítók* vannak. Megállapított a jog- és hatáskör is, melyben azok és emezek mozoghatnak. De mindez szerencsésebben oldatott meg nálunk, mint Ujjpsten. Itt még sohasem fordult elő oly eset, milyenről Ujjpsten hallottunk, s melynek maradandó nyomait láttuk is.

Minden község úgy rendezze iskolaügyeit, a hogy lehet, s a hogy a tanügy érdeke megkívánja. Nem is akarunk mi mások ügyeibe avatkozni, csak sajnálatunkat fejezzük ki az Ujjpsten történetek fölött, s hogy az ottani — különben általunk is őszintén tisztelt — iskolaszék talán csupa újítás vagy változtatosság kedvéért a meglevő jót a bizonytalan rosszal fölcserélte.

Nem helyeselhetjük az ujjesti iskolaszék abbéli eljárását sem, hogy elemi alsó népiskolába *szaktanítást* hozott be. Helyeseljük ezt ott, a hol 6 osztály, 6 tanító vezetése alatt van; de itt is csak az 5. és 6. osztályban, s két tanító között osztva meg a tantárgyakat. — Ujjpsten az alsóbb osztályokban is szaktanítás van — divatban. Lám! ebben nem utánozza Ujjpest a fővárost; mert ép akkor hozta be iskoláiba a szaktanítást, midőn azt Budapest főváros elvetette s kimondotta, hogy a tanító saját osztályának összes tárgyait magatanítsa; s ezt a jelen tanév elején életbe is léptette.

Azt sem a fővárostól tanulhatta Ujjpest, hogy egy-egy fiatalabb tanító-

nak több fizetést adjon mint az öregebbeknek. E vizsás helyzet megértésére azon felvilágosítást nyertük, miszerint a kinek nagyobb fizetése van, az abban a véletlen szerencsében részesült, hogy akkor folyamodott Ujpestre, mikor több pénz volt a község cassájában, s így nagyobb fizetést is ígérhettek mint egyébkor. No de ezt már talán mégis csak ki lehetne ám okkal-móddal igazítani!

Ezeket tartottam jónak az ügy érdekében nyilvánosságra hozni. Jó akaratból tettem.

KISDEDNEVELÉSI RÉSZ.

Rovatvezető: Szerdahelyi Adolf.

Társalgás Erzsébet napján.

Nevelő. Örzsike! Nem hallottad édes mamádtól, hogy micsoda nap van ma? *Ór.* Nevem napja van. *N.* Ugy van, gyermekek! Örzsikének ma nevenapja van; köszöntsük meg hát, gyermekek, Örzsikét nevenapjára, mondjátok: „Isten éltesen, Örzsike.“ — De nem csak Örzsikének van ma nevenapja, hanem mindenkinek, a kinek Erzsébet a neve, mert ma *Erzsébet* napja van. Micsoda nap van ma? Gyermekek! nincs valaki közöttetek, a kinek édes mamája szintén Erzsébet? *Gyerm.* Az én mamámnak is nevenapja van, verset mondtam neki, kis apa tanított rá és megcsókoltam a kezét. — *N.* Derék kis lány vagy, a jó gyermekek így szoktak tenni. De, gyermekek, a dada-néninek, Erzsók asszonynak is nevenapja van, illő, hogy őtet is megköszöntsük. Jöjjön-jöjjön dada-néni; mondjátok gyermekek: „Isten tartsa meg, dada-néni! köszönjük, hogy gondot visel ránk!“ — Hanem gyermekek, még valakinek van ma nevenapja; megmutatom az arcképét. (Felmutatja Erzsébet királyné arcképét.) *Gyer.* A királyné! — *N.* Miről ismeritek fel, hogy a királynéni? *Gyer.* Mert korona van a fején. — *N.* Helyes. Tehát, gyermekek, ez Erzsébet királyné, a király bácsi felesége. Neki is ma van a nevenapja, azért ma minden magyar ember elmegy a templomba, érte imádkozni, mert mindenki nagyon szereti őtet. Szeretnétek tudni, gyermekek, hogy mi magyarok mért szeretjük oly nagyon Erzsébet királynét? No ha szeretnétek tudni, hát el is mondom nektek.

Lássátok, gyermekek, Erzsébet királyné, mikor még gyermek volt, nem itt lakott, hanem messze-messze, a hol nem beszélnek magyarul, hanem németül, azért ő sem tudott magyarul. De mikor a király bácsi, Ferenc József, elvette őtet feleségül és elhozta őtet, annyira megtetszett neki a magyar beszéd, hogy azt mondta: szeretnék én magyarul megtanulni. Az bizony jó lesz, mondta a király bácsi, és egy jó öreg pap bácsit. Imre bácsit, szólította fel, hogy tanítsa meg a magyar nyelvre. És a királyné oly szorgalmasan tanult, hogy nemsokára beszélni is kezdett magyarul. S mikor a jó öreg pap bácsinak eljött a nevenapja, azzal lepte meg őt Erzsébet királyné, hogy azt mondta neki: „hallgassa meg Imre bácsi, mit tanultam be a nevenapjára magamtól,“ és elmondta neki azt a szép költeményt, melyet ti is tudtok: „Isten áldd meg a magyart!“ S ettől fogva a magyarokkal csak magyar nyelven akart beszélni. Azért egy magyar városban, hol németül üdözölték őtet, magyarul válaszolt és megneheztelt, hogy németül szóltak hozzá, mikor ő a magyar emberekkel magyarul szeret beézlni. De nemcsak a magyar nyelvet, hanem bennünket magyarokat, a magyar nemzetet is nagyon szereti Erzsébet királyné; különösen Deák bácsit szerette igen nagyon, azért mikor meghalt Deák bácsi, elment hozzá, letérdepelt koporsója előtt és imádkozott érte. Mikor pedig a

mult télen a sok hóból annyi víz jött a Dunába, hogy nem fért bele, hanem kiöntött és sok városban az emberek házat és mindenét elvitte, Erzsébet királyné igen sok pénzt küldött azoknak a szegény embereknek, hogy házaikat ismét felépíthessék. Aztán a magyar gyermekek neveltetésére is sok pénzt ad Erzsébet királyné; van több Erzsébet-kisdédóvoda és Erzsébet-árvaház, melyeket azért neveznek így, mert a jó királyné sok pénzt adott azok felépítésére és néha meg is látogatja azokat. Talán-talán a mi intézetünket is meg fogja egyszer látogatni; de örvidenénk rajta, ha az a szelíd jó angyal, Erzsébet királyné ő felsége, a mi intézetünket is szerencsétlenül látogatásával, az a nap lenne aztán igazi ünnepnapunk! — Egyszer messze az erdőbe kocsizott királyné ő felsége, s egy szegény öreg asszonyt pillantott meg, ki egy fára borulva keservesen, sirt. Királyné ő felsége oda küldé az inasát, kérdezze meg a szegény asszonyt, mért sír olyan nagyon? De a szegény öreg azt mondta: „jó ember, úgy sem tudna maga rajtam segíteni, minek panaszkodnám hát hiába!“ Erzsébet királyné ő felsége tehát maga szállt a kocsiból s mintán oly sajnálkozva és oly nyájasan kérte a szegény öreg asszonyt, mondaná meg, mi baja van, a szegény asszony, nem is gondolva, hogy királyné ő felségével beszél, egész bizalmasan így beszélt el baját: „Hát édes lelkem, maga jó angyal, tudja, volt nekem egy derék fiam, Pista, dolgozott szorgalmasan, úgy keresett pénzt és úgy tartott el engem, öreg anyját, ki már nem tudok dolgozni. De elvitték, egyetlen fiamat katonának. Igaz, hogy szép huszár lett belőle, magam is gyönyörködtem benne, de mit ér, ha nincs miből élnem, ma már a bútoromat és mindenemet elvették, s most itt vagyok az ég alatt, s még csak annyim sincs, hova éjjelre lehajtsam fejemet.“ Királyné ő felsége vigasztalta, hogy amint lehet, majd valahogy segíteni fogja őtet, csak étéljon most haza felé, mert itt megfázik; s ezzel valamit sugott az inasnak. Mikor a szegény asszony haza ért, hát ismét ott találta bútorait és jó melegen befűtve szobáskáját; s amint gondolkodott, hogy mikép történhetett ez így, és ki lehetett az a jóságos nő, hát egyszer csak kopogtat valaki az ajtón és ki lép be? Pista, a szegény asszony fia. Pista már ekkor nem volt katonára, s elbeszélte, hogy Erzsébet királyné délután felhívatta őtet és azt mondta neki, hogy mivel igen megsajnálta szegény öreg édes anyját, megkérte király ő felségét, hogy Pista haza mehessen, csak legyen Pista ezután is jó fiú és viselje gondját öreg édes anyjának. Sirt a szegény asszony örömeiben, meg Pista is, a volt huszár. Egyszer meg a német urak arra kérték a király bácsit, Ferencz József ő felségét, parancsolja meg a magyaroknak, hogy ők is németül beszéljenek. De Erzsébet királyné azt mondta király ő felségének: „szeressük a magyarokat, hisz ők is szeretnek bennünket; aztán olyan szépen lehet magyarul beszélni, ni milyen szépen:

Hazádnak rendületlenül
Légy hive ó magyar!
Bölcsöd az s majdan sirod is,
Mely ápol s eltakar! —

És király ő felsége azt mondta: hát hiszen csak beszéljenek a német urak németül, a magyarokat jobban megérti szívünk magyarul!

Ilyen nemeslelkű és így szereti a magyarokat Erzsébet királyné; azért mi is, magyarok, úgy szeretjük és tiszteljük őt, mint egy angyalt: *Erzsébet királyné jóságos védő angyala nemzetünknek*. Azért ma, nevenapján, imádkozzunk mi is érte ekkép: „Jó Istenünk! tartsd meg soká Erzsébet királynét, hogy még soká, igen soká boldogítsa nemzetünket, és üdvözljük dicsőítő dalunkkal:

Légy üdvöz dicső királynénk,
Aldott lelkű Erzsébet,
Nemzetünknek védőangyala,

Üdv övezze szent fejed!
S nyujtsa hosszúra a jó ég
Kedves drága életed! —

Szerdahelyi Adolf.

VEGYESEK.

= **Meghívás.** A „Népnevelők pesti egyelete“ f. é. novemberhó 30-án (csütörtök) esti 6 óraker sajtó helyiségében (cukor-utcai iskolaépület) választmányi ülést, december 3-án (vasárnap) délelőtt 10 óraker pedig közgyűlést fog tartani, melyekre a t. tagok szíves megjelenését tisztelettel kéri az elnökség. — E gyűlések főtárgyát a szerkesztő megválasztása fogja képezni; továbbá Clauser Vitályos jelentése az egyleti pénztár állapotáról; s végre a decemberhó 17-én tartandó tisztújító közgyűlés iránt való intézkedés.

= **Hivatalos.** A *vallás- és közoktatásügyi* m. kir. miniszter a nagykanizsai polg. iskolánál az igazgatói teendőkkel ideiglenesen megbízott *Morgenbesser* Jánost, a természettudományi tantárgyak tanítóját igazgatói minőségében; továbbá *Hoffmann* Mór és *Schmidt* Károly ugyanazon a nyelvtani illetőleg a földrajzi és történelmi tantárgyak ideiglenes minőségű tanítóit, állomásaikon végleg megerősítette. — Továbbá *Bányász* Mátyás berzeviczei *Ond rejkovits* József, fehértemplomi, *Nagy* Miklós, *Elesánszky* Lajos, *Nagy* Ferenc és *Szozka* Péter, petrozsényi, deák- és lónyabányai állami elemi isk. tanítókat, továbbá a szegedi polg. iskolához a mennyiségügyi tárgyak tanítójául, illetőleg a tornászati tanítására segédtanítóul egyelőre ideigl. minőségben kinevezett *Csernák* Jánost és *Ferenczy* Istvánt állomásaikon végleg megerősítette. — *Kerényi* Nándor győri főreáltanodai rendes tanár és helyettes igazgató pedig ezen főreáltanoda igazgatójává neveztetett ki.

= **Rövid hírek.** *Antonelli* — a f. hó 6-án meghalt — pápai államtitkár helyébe *Simeoni* (madridi) pronuntius neveztetett ki. — A győri kir. jogakadémia f. hó 6-án ünnepelte évszázados fennállásának emlékét, — *Schiller* híres német költő szobrát f. h. 10-én leplezték le Bécsben. — *Veszprémben* az ottani gymnasium egyik tanulója, *Hollósy* Dezső, fölbélte magát. — *Nő-polgármester* van *Bellas*, északamerikai városban; neve: *Karkalitz* Berta. (Később azt írják, hogy tanítónő a polgármesternél.)

= **Iskolai növendékek nemesszivűsége.** Budapest néhány iskolájából több növendék a miatt, hogy a köteles tandíjat nem fizették meg, kizárattott. Megható jelenség fordult elő ez alkalomból, hogy a zerge-utcai főreáltanodában s a nagy kereszt-utcai polg. leányiskolában a növendékek — minden felszólítás nélkül gyűjtöttek adakozásokat a célből, hogy néhány „első eminens“ tanuló helyett a tandíjat megfizethessék, s tanuló társaik ismét járhassanak az iskolába. (Mi határozottan tudjuk, hogy a főváros hatósága minden szegénységét igazoló növendéket felment a tandíj fizetés kötelezettsége alól, s ilyen tandíjmentés növendék több ezer jár a főváros által fentartott iskolákba. Nem értjük azért, miként történhetett meg a lapokban közölt kitiltás?)

= **Ujabb intézkedés a népiskolákban.** A közoktatási miniszter a hazai népiskolák számára a magyar királyok arckép-sorozatát szándékozik több százezer példányban elkészíttetni, melyek mint falképek az egyes iskolákban felfüggesztetnének. Ez intézkedés *Gönczy Pál* min. osztálytanácsos ur indítványára lesz életbeléptetendő. Ez eszme bár nem új, de nem is nagyon elterjedt, hihetőleg a svéd népiskolákból származik. Ugyanis azon küldemények közt, melyek a külügyminiszterium megkeresése folytán a művelt világ összes államaiból a magyar országos *tanszermuzeum* számára érkeztek, Svédország megküldte uralkodóinak arcképsorozatát is, melyek a népiskolákban a hazai történelem segédszereül használtatnak.

= **Az országos nőiparegyletnek** megengedte a vallás- és közokt. miniszter, hogy *államérvényes munkatanítónői* okleveleket állíthasson ki, ha a tanítványok a kormánytól kiküldött szakbizottság előtt tesznek vizsgálatot. — Megemlítjük még, hogy az egyletnek egy tanítványa, *Bartalus Erzsi*, már iparendélyt kapott *könyvkötőműhely* nyitására a józsefvárosi templomtéren, s így keresetképesse vált. Az ipartanoda részére, mely *György Aladár*né vezetése alatt kitűnő szakiskolának bizonyul, Budapest főváros 100 frtot adományozott, *Berecz Antal* pedig több kitűnőség hozzájárulásával foltozásokat rendezend javára.

= **Pozsonyban** az ottani iparterjesztő társulat *faragászati iskolát* állított, melybe Svájból hozott egy kitűnő tanítót.

= **Megjelent:** „Levélserinti oktatás a német nyelv öntanulására.“ Irja és kiadja *Roder Adolf*. 24. és 25. füzet. Az egész mű ára 6 frt. — *Taborszky* és *Parsch* zenemű-kereskedésében megjelent „A bagoly“ című polka, ifj. *Fahrbach* Fülöptől. Ára 40 kr.

HIRDET MÉNYEK.

LAMPEL RÓBERT könyvkiadó-hivatalában

(Budapest, váci-utca 12. szám)

megjelent tan- s egyéb ajánlható könyvek,

☛ kaphatók minden könyvkereskedésben : ☛

- KISS Áron. Adalékok Magyarország nevelés- és oktatása történetéhez. 1.20
 KOHÁNYI S. Gyermekdalok Fröbel fejlesztő rendszeréhez. 1 füz. 20 kr, 2-ik füzet —.40
 KÖRNYEI J. A tanító az iskolában. 1.20
 — Gyakorlati közönséges irálytan. —.88
 — Irálypéldák I. 1.—
 KÖRNYEI J. A tanító az iskolában. Rövid utmutatás arra, miként lehet a népiskolában jó fegyelmet tartani s helyesen oktatni. Tanítók és tanítójelöltek számára. Ára 1 frt 20 kr.
 KÖRNYEI János (néhai királyi tanácsos és tanfelügyelő). Gyakorlati közönséges irálytan különös tekintettel a levélíráásra és a közéletben előforduló polgári ügyiratokra. Tanodai és magán használatra. Füzve 88 kr.
 Környei irálytana azon kevés munkák egyike, melyekből valóban meg lehet a levélírást és irályt tanulni, valamint szavalója a legjobb darabokat tartalmazza a szavalatra és könyv nélküli tanulásra.
 KUNCZ Elek. **Gymnásiumi paedagogia.** 1.—
 LUTTER N. dr. Módszeres **vezérkönyv** a népiskola mennyiséangéhoz. I. f. füzve 80 kr., 2. f. füzve 80 kr, 3. f. füzve 50 kr, 4 f. füzve —.80
 MÁRKY J. tdr. **Népiskolák könyve.** 5. rész. Egy-egy —.40
 MARKÓ Lajos. **Vezérkönyv a testgyakorlás tanításához.** Tsnitók és tanítójelöltek számára. —.60
 MENNYEI A. **Nevelés- és tanítástan. 3 k.** 5.—
 MOLNÁR A. Svájczban és Bajorországban szerzett **tanügyi tanulmányok.** 1.50
 — **Gazdasági népoktatás.** —.60
 — **A népiskolai tanfelügyelet.** —.60
 — **A néptanítók nyugdíjazása.** 1.40
 — **Néptanítók ismerettára. I.** 1.50
 AISLEITNER Antal. **Magyar nyelvgyakorló és olvasókönyv. — Ungarisches Sprach- und Lesebuch für die Oberklassen der Volksschulen mit deutscher Unterrichtssprache.** Auf Grundlage der „Lehr- und Lesebücher für die Mittelklassen von Alb. Haesters“ bearbeitet. Z w e i t e, mit einem ungarisch-deutschen Wörterbuch vermehrte Auflage. Preis geh. 80 kr.
 BÁRÁNY Ignác. **Az olvasás tanmódja.** Harmadik egészen újra áldolgozott és bővített kiadás. Füzve 1 frt 20 kr.
 CONDÉ, Arthur de. **Der kleine Franzose als Gratulant und Deklamator. — Le petit français comme Poète de Famille et Declamateur, — Nouvelle Collection complete de Compliments et de Bouquets pour le jour de l'an et les Fêtes en Poésie et en Prose adressés á des Péres, Méres, Parents, Instituteurs, Amis, Parrains, Marraines, Bienfaiteurs etc. etc. Scénes dramatiques.** Recueil de Poésies des meilleurs Auteurs suivi de Discours divers pour les Fêtes d'école Füzve 60 kr.
 CANYUGA József, az újabb magyar és német társalgási nyelv kézikönyve vagy teljes utmutatás mind a magyar, mind a német nyelvben való helyes és könnyü kifejezésre. Taschenbuch der **neueren ungarischen und deutschen Conversations-sprache,** oder vollständige Anleitung sich sowohl im Deutschen, wie im Ungarischen richtig und geläufig auszudrücken. Zsebkiadás geheftet 1 fl. gebunden 1 fl. 20 kreuzer vászonkötésben 1 forint 40 kr.
 DALLOS J. L. **Praktischer Lehrgang zur schnellen und leichten Erlernung der ungarischen Sprache.** Nach Dr. F. Ahn's Lehrmethode. I. Theil. 44-te, mit einer kurzen Sprachlehre versehene Auflage, geheftet 36 kr., gebunden 44 kr.
 DALKÖNYVECSKE, nemzeti. Hatodik javított népkiadás, kötve 1 frt.
 Diszkiadás 3 frt.